

Redactioneel

Een ruimere verspreiding van de semiotiek en een meer intensief gebruikmaken ervan, ook buiten de literaire gebieden – iets wat zich in Nederland de laatste jaren aan het voltrekken is, en niet enkel binnen dit tijdschrift – doet een behoefte ontstaan aan verdieping en meer kennis van de algemene theoretische fundamenteën (voor een goed deel van linguïstische aard) waarop de semiotiek zich ontwikkelt. In enkele afleveringen van *Versus*, maar vooral in nummer 2 van 1984 (met de opstellen van R. Barthes en E. Poppe) en in nummer 1 van 1986 met de 'Semiotische verhaalanalyse' van E. Poppe) werd die weg opgegaan.

Versus vervolgt deze nu met de publikatie van het eerste deel van een lang opstel van Jean-Claude Coquet gewijd aan de 'École de Paris' of, anders uitgedrukt, de Greimasiaanse semiotiek. Wellicht is de tijd nu rijp voor deze meer algemene situering, die enkele historische aangrijpingspunten schetst en een ontwikkeling in het semiotisch project laat zien. Immers, zoals A.J. Greimas het zelf graag steeds opnieuw onderstreept: de semiotiek is geen wetenschap, maar is een wetenschappelijk project. Er staan wetenschappelijke ambities op het spel. Tegelijk wordt zo ook een ander, voor Greimas belangrijk accent gelegd: 'de semiotiek, daar zijn we van overtuigd, mag op het spel gezet worden'; zij is tegelijk een ludieke oefening en een engagement met consequenties.

Wat de Greimasiaanse semiotiek karakteriseert is haar ontwikkeling, haar groei door de jaren heen. Iets wat vele onderzoekers die – een beetje plichtmatig – een beroep doen op of refereren aan 'de' semiotiek van Greimas, maar al te vaak over het hoofd zien. Meestal wordt pro forma ('noblesse oblige') gerefereerd aan *Sémantique Structurale* uit 1966, om de fundamentele inzichten ervan te erkennen, om dan meteen over te gaan tot kritiek op de strakheid of 'starheid' van deze inzichten. Aansluitend wordt dan een zelf ontworpen tegenmodel voorgesteld of wordt de aandacht gevestigd op auteurs of disciplines die het 'Greimasiaans model' hebben verruimd. Het vreemde hierbij is dat de zogenaamde verruiming reeds vaak – niet steeds expliciet, toegegeven, maar

wel als programma – aangetroffen kan worden in *Sémantique Structurale* (wat dus echt een fundamenteel werk is voor de Greimasiaanse semiotiek), of in latere werken (zoals *Du Sens I* uit 1970 of *Du Sens II* uit 1983 en de *Dictionnaire* uit 1979) aan bod komt op een veel grondiger en genuanceerder wijze dan de ‘critici’ vermoeden. Doch het lijkt alsof men er geen kennis van heeft willen nemen.

Een vergelijking met een ander gebied: wat zou het voor de psychoanalytische kennis betekenen als men steeds alleen bleef refereren aan Freuds *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* (uit 1905) of *Die Traumdeutung* (uit 1900)? De *Dictionnaire de Psychanalyse* van J. Laplanche en J.B. Pontalis heeft juist zo magistraal laten zien hoe het werk van Freud in wording blijft, niet in het minst in de herlezing van Freud door bijvoorbeeld Lacan of door Laplanche en Pontalis zelf!

Het opstel van Jean-Claude Coquet, waarvan we het tweede deel in een volgende aflevering van *Versus* hopen te publiceren, biedt een momentopname uit de Greimasiaanse semiotiek. Het werd gepubliceerd in 1982 als eerste hoofdstuk in een verzamelbundel gewijd aan de semiotiek van de Parijse School, waarin meer specifieke bijdragen volgen gewijd aan ‘Het mythische en het folkloristische discours’ (C. Calame en C. Geninasca), ‘Het religieuze discours’ (J. Delorme en P. Geoltrain), de ‘Literaire semiotiek’ (M. Arrivé), ‘De discoursen van de macht’ (C. Chabrol en E. Landowski) en de ‘Tweedimensionale talen’ (J.M. Floch). Het opstel van Coquet lijkt ons nuttig omdat het datgene waar *Versus* reeds enkele jaren mee bezig is, in een ruimer kader plaatst. Over de ontwikkelingen na 1982, die voornamelijk te lezen zijn in het tweede deel van de *Dictionnaire* en in de *Recueil d’hommages pour A.J. Greimas*, zal ongetwijfeld in de komende nummers nog vaker gesproken worden.

Jean-Claude Coquet maakt vanaf het begin deel uit van de werkgroep van A.J. Greimas aan de École des Hautes Études en Sciences Sociales. Hij publiceerde recentelijk het tweedelige *Le Discours et Son Sujet* en heeft voornamelijk de theorie van de modaliteiten helpen ontwikkelen. Aan de vertaling van zijn artikel hebben door de jaren heen verschillende mensen bijgedragen, met name een werkgroep van Film en Opvoeringskunsten (FOK) aan de KUN en in het bijzonder in de laatste fase: Henk Hoeks, Emile Poppe en Jack Post. Zij allen worden hier bedankt voor wat uiteraard meer dan ‘vertaalwerk’ is. (Maar is goed vertaalwerk niet altijd méér, aanleiding voor studie, kennisverruiming en groeps-werk?)

De Portugese filmmaker Manoel de Oliveira was in de maand november jongstleden een weekje te gast bij de Cinematheek naar aanleiding van een retrospectief van zijn werk, gehouden te Nijmegen, Amsterdam en

Den Haag. Uit de veelvuldige en inspirerende gedachtenwisselingen die verschillende medewerkers van *Versus* tijdens die week met hem hadden, zal in een komend nummer nog een en ander gedestilleerd worden. In afwachting daarvan publiceren we nu een gesprek dat theaterregisseur Bernard Sobel met De Oliveira had naar aanleiding van diens voorlaatste film *Le Soulier de Satin* (naar het gelijknamige stuk van Paul Claudel) over de wisselwerking tussen film en toneel, een wisselwerking die op zeer vruchtbare wijze in de films van De Oliveira aan bod komt.

Verder zal in de Palimpsest onder de titel *Flow* geregeld aandacht geschonken worden aan het televisie-medium.

Een ander regelmatig weerkierend probleemveld, maar nu op meer theoretisch vlak, zal de feministische filmtheorie zijn, waaraan in eerste instantie een nieuwe redactie-medewerkster, Heidi de Mare, aandacht zal besteden. In het verleden werd hier uiteraard reeds incidenteel aandacht aan besteed en ook in de overige bijdragen kwam en komt de feministische filmtheorie aan bod. Doch we dachten dat het tot de taak behoorde van een filmtheoretisch tijdschrift om zich hier meer systematisch in te verdiepen en vooral 'kritisch' (vanuit een 'productieve twijfel', zoals Brecht zou zeggen) aan feministische filmtheorie-ontwikkeling te doen.

Tot slot een praktische mededeling: het is de bedoeling om vrij snel (nog in het voorjaar) uit te komen met *Versus* 3/1986 en de voorziene nummers voor 1987 te laten aansluiten, zodat de opgelopen achterstand ingehaald kan worden.